

SVERIGES EKONOMI

Statistiskt perspektiv

Ur innehållet:

BNP sjönk tredje kvartalet sid 3

Sveriges BNP sjönk tredje kvartalet med 0,2 procent i säsongsrensade tal och jämfört med kvartalet innan. Därmed bröts en nio kvartal lång svit av positiv tillväxt. Tillbakagången förklaras främst av minskad hushållskonsumtion och lägre lagerinvesteringar.

Högst aktieförmögenhet i storstäder sid 11

Artikeln visar att äldre äger mer aktier och att invånarna i Danderyd har det högsta medianvärdet på sina aktieportföljer. Generellt har storstadskommuner högst värderade aktieportföljer och landsbygdskommuner lägst.

Fortsatta problem med ohållbara offentliga finanser i EU sid 15

EU-länderna har förbundit sig att ha en Maastrichtskuld under 60 procent av BNP. Skuldnivån skiljer sig dock kraftigt åt mellan länderna. Sveriges Maastrichtskuld ligger runt 40 procent, medan vissa länder har en skuld som vida överstiger kriteriet om 60 procent av BNP.

Innehåll

Sammanfattning.....	3
BNP	4
Hur påverkar skogsbränder och torka BNP?	10
Tidigare fördjupningsartiklar	21

Fördjupningsartiklar

Högst aktieförmögenhet i storstäder	11
Fortsatta problem med ohållbara offentliga finansier i EU	15
Ny tabell ska ge bättre överblick över pensionsskulden...	18

SCB-Indikatorer

Webbpublikationen SCB-Indikatorer utkommer omkring den första i varje månad (utom i augusti) och ger en översikt av konjunkturläget, baserad på de färskaste siffrorna. Du hittar den på www.scb.se/scb-indikatorer/

Sammanfattning

Trendbrott när BNP sjönk

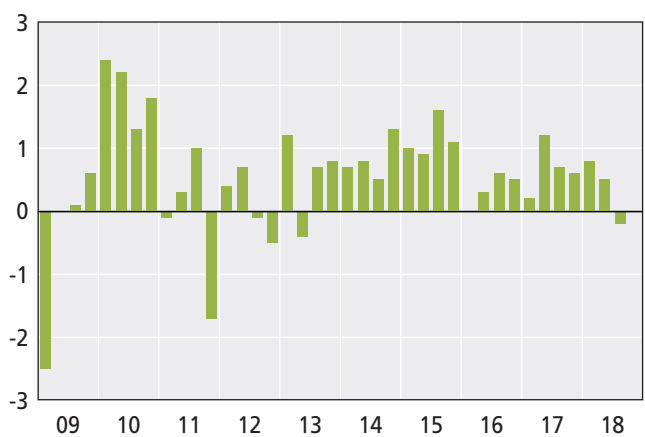
Sveriges BNP sjönk tredje kvartalet med 0,2 procent i säsongrensade tal och jämfört med kvartalet innan. Därmed bröts en nio kvartal lång svit av positiv tillväxt. Senast BNP noterade en nedgång var drygt fem år sedan. Tillbakagången förklaras främst av minskad hushållskonsumtion och lägre lagerinvesteringar.

Hushållskonsumtionen har i många år varit en viktig drivkraft i svensk ekonomi, men minskade tredje kvartalet med 1,1 procent, vilket var den svagaste utvecklingen sedan fjärde kvartalet 2008. Den huvudsakliga förklaringen till nedgången var kraftigt minskade bilinköp. Fallet i bilinköpen ska ses i ljuset av en markant ökning andra kvartalet innan det nya miljöskattesystemet bonus malus trädde i kraft den 1 juli.

De fasta bruttoinvesteringarna ökade med 0,8 procent och bidrog därmed positivt till BNP-utvecklingen. Bostadsinvesteringarna, som agerat draglok till tillväxten de senaste åren, har dock mattats av på sistone och minskade tredje kvartalet.

Bruttonationalprodukten (BNP)

Procentuell förändring från föregående kvartal.
Säsongrensade värden

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. tredje kvartalet 2018

Även utrikeshandeln bidrog positivt till BNP-utvecklingen tredje kvartalet. Exporten ökade visserligen, men det var framför allt tack vare en minskad import som BNP-bidraget från utrikeshandeln blev positivt. För Sveriges del är Europa den i särklass viktigaste marknaden då denna del av världen står som mottagare för tre av fyra svenska exportvaror. Konjunkturen i EU-området (EU28) har dämpats något i år jämfört med den snabba tillväxten 2017.

Det här numret av Sveriges ekonomi – statistiskt perspektiv har tema förmögenhet och skulder och innehåller tre fördjupningsartiklar.

Högt aktieförmögenhet i storstäder

I den första artikeln redogörs för hur aktieförmögenheten skiljer sig åt, dels demografiskt, men kanske framför allt ur ett geografiskt perspektiv. Artikeln visar att det finns stora skillnader i aktieäandet mellan olika kommuner, där invånarna i Danderyd och Sandviken placerar sig i toppen och har det högsta medianvärdet på sina aktieportföljer medan invånarna i Pajala och Överkalix har det lägsta.

Fortsatta problem med ohållbara offentliga finanser i EU

I den andra artikeln avhandlas Maastrichtskulden. EU-länderna har förbundit sig att ha en Maastrichtskuld under 60 procent av BNP. Skuldnivån skiljer sig dock kraftigt mellan olika länder i Europa. Sveriges skuld ligger runt 40 procent, medan vissa länder har en skuld som vida överstiger kriteriet om 60 procent av BNP.

Ny tabell ska ge bättre överblick över pensionsskulden

Tidigare i år publicerade SCB för första gången en tilläggsstabell om pensioner, som innehåller delar av pensionen som inte täcks av Finansräkenskaperna. Med denna tabell kan en något mer samlad bild av pensionsskulden erhållas. Förhoppningen är också att tabellen ska öka jämförbarheten över pensionsskuldens nivå mellan olika länder.

BNP sjönk tredje kvartalet

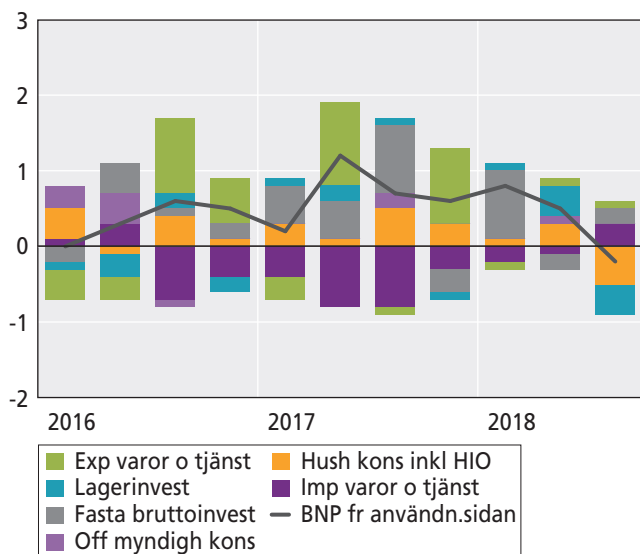
Tredje kvartalet bröts en nio kvartal lång period av positiv tillväxt när BNP sjönk med 0,2 procent, i säsongrensade tal och jämfört med kvartalet innan. Bakom nedgången låg minskad hushållskonsumtion och lägre lagerinvesteringar medan de fasta bruttoinvesteringarna samt nettobidraget från utrikeshandeln bidrog positivt till BNP-utvecklingen.

Under flera års tid var det de fasta bruttoinvesteringarna, och då främst bostadsinvesteringarna, som agerade draglok till BNP-tillväxten. På sistone har det dock skett en avmattning av bostadsinvesteringarna, vilket innebär att svensk ekonomi blivit av med en viktig drivkraft. Inbromsningen hör samman med ett minskat bostadsbyggande under årets tre första kvartal vilket nu även visar sig i minskade bostadsinvesteringar. Sammantaget ökade dock de fasta bruttoinvesteringarna tredje kvartalet och gav ett positivt bidrag till BNP-utvecklingen. Även utrikeshandeln bidrog positivt. Exporten ökade svagt, men det var främst en minskad import som gjorde att nettoexporten steg och motverkade nedgången i BNP-utfallet.

Hushållskonsumtionen, som också har varit en viktig faktor bakom de senaste årens goda BNP-tillväxt, sjönk tredje kvartalet och drog ner BNP-utvecklingen med 0,5 procentenheter. Även lagerinvesteringarna bidrog negativt till BNP-utfallet efter ett lika positivt bidrag andra kvartalet. Den offentliga konsumtionen var oförändrad jämfört med kvartalet innan.

Bidrag till BNP-tillväxten

Tillväxt i procent och bidrag i procentenheter

Källa: Nationalräkenskaperna

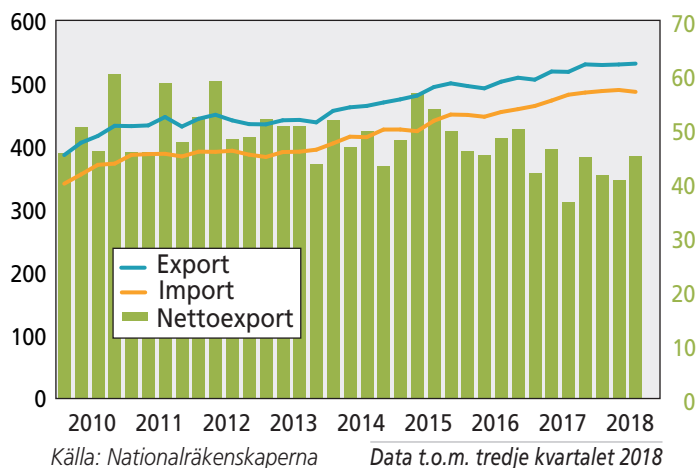
Data t.o.m. tredje kvartalet 2018

Svag import gav positivt BNP-bidrag från utrikeshandeln

Tredje kvartalet gav utrikeshandeln ett positivt bidrag till BNP-utvecklingen enligt Nationalräkenskaperna (NR). Exporten ökade visserligen, men det var framför allt tack vare en minskad import som BNP-bidraget från utrikeshandeln blev positivt. Exporten steg med 0,3 procent medan importen minskade med 0,6 procent, i säsongrensade tal och jämfört med kvartalet innan.

Export, import och nettoexport

Säsongrensade värden, fasta priser referensår 2017
miljarder kronor

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. tredje kvartalet 2018

Exporten och importen har haft en liknande utveckling under 2010-talet. Exporten var tredje kvartalet 9 procent större än importen, i säsongrensade, fasta priser. Att exporten är större än importen innebär att Sverige har en positiv nettoexport. Importen har dock vuxit något snabbare än exporten, vilket har medfört att nettoexporten har haft en svagt nedåtgående utveckling under 2010-talet, se diagrammet ovan. Tredje kvartalet bidrog utrikeshandeln positivt till BNP-utvecklingen, vilket var första gången sedan fjärde kvartalet 2016. Trots att den svenska kronkursen har försäkrat relativt kraftigt gentemot euron och dollarn de senaste fem åren har nettoexporten under samma period, 2015 undantaget, haft en nedåtgående trend. Exporterande företag blir mer konkurrenskraftiga av en svag kronkurs då svenska varor eller tjänster blir billigare samtidigt som importen missgynnas då den blir dyrare relativt sett.

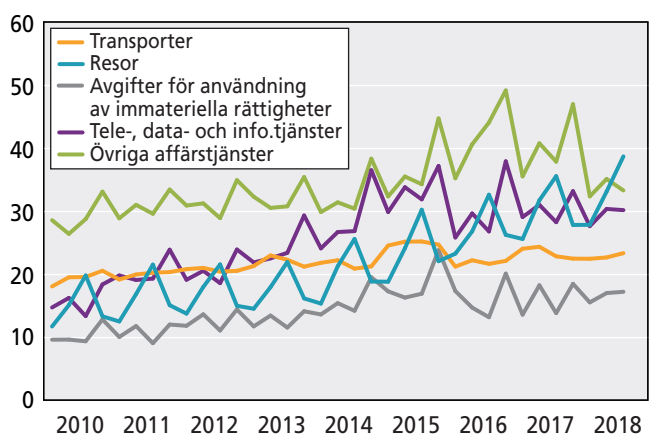
Uppåt för tjänsteexporten tredje kvartalet

Exportens utveckling på 0,3 procent, säsongrensat och jämfört med andra kvartalet, var svagare än de senaste tio årens genomsnittliga tillväxt på 0,5 procent. Om man delar upp exporten på varor och tjänster så noterades varuexporten en svag utveckling och minskade med 0,5 procent medan exporten av tjänster ökade med 2,0 procent jämfört med kvartalet innan.

De grupper inom tjänsteexporten som bidrog mest till ökningen var export av övriga tjänster, där transporttjänster, arkitekttjänster och tekniska konsulttjänster ingår samt export av uthyrning och leasing. Den sistnämnda gruppen omfattar bland annat uthyrning och leasing av fordon och maskiner men här ingår även bland annat tjänster avseende licensiering, franchising och royalties. Detta är tjänster som kan visa betydande variationer mellan kvartalen och emellanåt ligger bakom kraftiga ökning eller minskningar av tjänsteexporten. Utländska besökares konsumtion i Sverige redovisas också som tjänsteexport i NR och det är en post som har ökat de senaste fyra kvartalen. Deprecieringen av den svenska kronan gentemot euron och dollarn har förstärkt något ytterligare det senaste året, vilket har gjort Sverige till ett billigare land att besöka och handla i.

I utrikeshandelns¹ statistik publiceras på kvartalsnivå mer detaljerade uppgifter över tjänsteexporten än vad som görs i NR. I diagrammet nedan redovisas de fem tjänstegrupper som under 2000-talet har haft den största exporten. Under i princip hela tidsserien från år 2000 har övriga affärstjänster, där bland annat tekniska och handelsrelaterade affärstjänster² ingår, varit den tjänstegrupp som haft den största exporten. Denna har dock fallit tillbaka något i år. Istället har exporten av resor, som vuxit snabbt de senaste åren, varit den tjänst som haft det högsta exportvärdet under andra och tredje kvartalet i år. Denna post utgörs av utländska besökares konsumtion i Sverige samt internetköp från svenska hemsidor som görs med utländska betalkort. Transporter, tele-, data- och informationstjänster samt avgifter för användning av immateriella rättigheter är andra tjänster som har ett högt exportvärde.

Export av tjänster fördelat på tjänstegrupp
Miljarder kronor

Källa: Utrikeshandelsstatistiken Data t.o.m. tredje kvartalet 2018

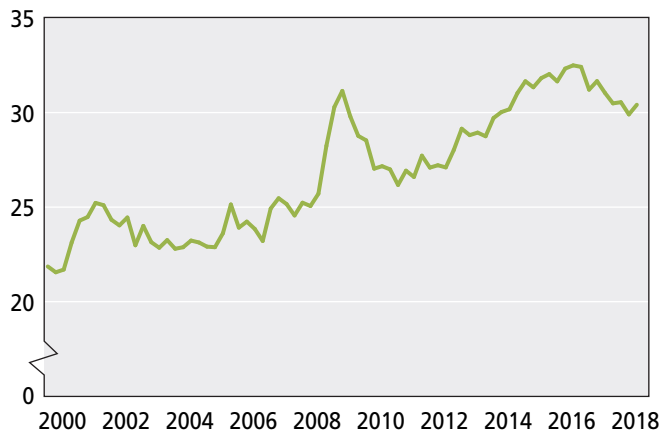
Tjänsteexportens andel har minskat de två senaste åren

Tredje kvartalet utgjorde exporten av varor 70 procent av den totala exporten och är således betydligt större än tjänsteexporten, visar NR:s statistik. Under 2000-talet har dock tjänsteexporten som andel av den totala exporten vuxit snabbare än varuexporten. Vid millenniets början låg tjänsteexportens andel på 22 procent och denna andel har undan

för undan stigit fram till 2016 då den var som högst och uppgick till 32 procent. Under 2017 och 2018 har sedan andelen tjänsteexport fallit tillbaka något och varuexportens andel av den totala exporten har tagit igen ett par procentenheter.

Tjänsteexportens andel av total export

Andel i procent. Säsongsrensade värden, fasta priser referensår 2017

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. tredje kvartalet 2018

Kraftigt ökad export av motorfordon sedan 2015

Bakom den minskade varuexporten tredje kvartalet låg en tillbakagång i flera olika varugrupper visar NR. Störst nedgång noterades för icke varaktiga konsumtionsvaror, men exporten av insatsvaror och investeringsvaror sjönk också något jämfört med kvartalet innan. Däremot ökade exporten av energivaror. Icke-varaktiga konsumtionsvaror består bland annat av livsmedel, kläder och leksaker. Stål, metaller och plast är vanliga insatsvaror, medan maskiner är ett exempel på en investeringsvara.

I utrikeshandelns statistik³ finns exporten fördelad på olika varugrupper (SPIN). I diagrammet nedan redovisas fyra av de största varugrupperna som exporteras. Exporten av motorfordon har haft en mycket gynnsam utveckling de senaste fyra åren och är den varugrupp som för närvarande har det största exportvärdet. Exporten av övriga maskiner har noterat en hygglig uppgång sedan 2016 och är den varugrupp

¹ Utrikeshandeln med tjänster är en del av betalningsbalansstatistiken. Riksbanken är statistikansvarig myndighet.

² I tekniska och handelsrelaterade och övriga affärstjänster ingår arkitekt-, tekniska och vetenskapliga tjänster, jordbruk-, gruv- och miljötjänster samt övriga tjänster.

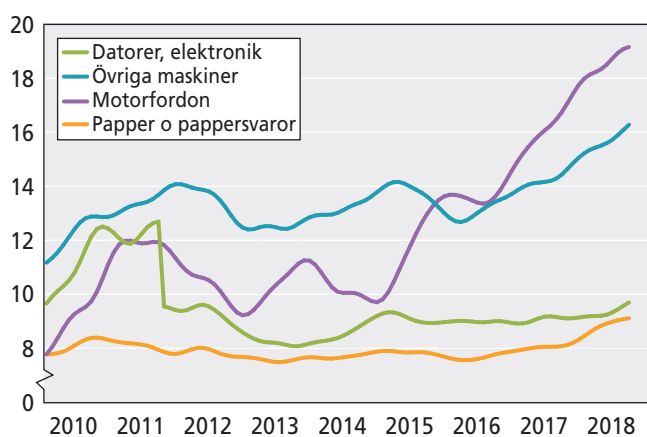
³ Det finns vissa skillnader mellan NR:s redovisning av utrikeshandeln och SCB:s utrikeshandelsstatistik. NR använder sig av definitionen ekonomiskt ägarskap för att definiera utrikeshandel medan utrikeshandelsstatistiken använder sig av gränspassage. Vidare inkluderar NR merchanting (d.v.s. den del av treparts-handel som innebär att företag i Sverige köper produkter utomlands för att sedan sälja dem utan att först ta hem dem till Sverige) som varuhandel. NR publicerar även i fakturavärde medan utrikeshandelsstatistiken publicerar i statistiskt värde (d.v.s. varans värde exkl. moms och punktskatter).

som har det näst högsta exportvärdet. I denna breda grupp ingår exempelvis lyftkranar, ugnar för bageriverksamhet och maskiner för metallbearbetning.

Exporten av datorer och elektronik ökade kraftigt 2010, men sjönk följande år och har sedan legat relativt konstant sedan 2012. Papper och pappersvaror är den varugrupp vars export har haft den minst volatila utvecklingen på 2010-talet även om det skett en hyfsad procentuell uppgång de senaste två åren. Bland andra varugrupper med högt exportvärde märks bland annat raffinerade petroleumprodukter, metaller, kemiska produkter samt farmaceutiska produkter och läkemedel.

Varuexport

Säsongrensade värden i löpande priser, trend.
Miljarder kronor

Källa: Utrikeshandelsstatistiken

Data t.o.m. september 2018

Något svagare konjunktur i Europa i år

Världsekonomin växte snabbt 2017, men i år har tillväxttakten dämpats något. För Sveriges del är Europa den i särklass viktigaste marknaden då denna del av världen står som mottagare för tre av fyra svenska exportvaror. 2017 steg BNP för EU-området (EU28) i genomsnitt med 0,6 procent per kvartal medan kvartalstillväxten hittills i år varit 0,4 procent. De flesta av de större europeiska länderna följer trenden med en långsammare BNP-utveckling hittills i år jämfört med 2017. Sveriges största exportmarknad för varor, Tyskland, visar en rejäl inbromsning hittills i år med en genomsnittlig tillväxt på 0,2 procent att jämföra med 0,7 procent förra året. Frankrikes BNP noterade efter ett par svaga år en god utveckling 2017, men tillväxten har mattats i år och i genomsnitt uppgått till 0,3 procent. Spanien har, efter en rad tuffa år i spåren av finanskrisen, noterat en rejäl återhämtning de senaste åren. 2018 har dock landets BNP-utveckling varit något svagare än åren innan, även om den fortsatt ligger över EU-snittet. Italien, som sitter på en av Europas största statsskulder, har haft en klart svagare tillväxt än EU-snittet de senaste åren och i år har landets BNP vuxit med blott 0,1 procent per kvartal. Storbritanniens utveckling skiljer sig något från övriga stora EU-länder med en svagare tillväxt 2017 än åren innan, vilket kan hänga samman med osäkerheten som Brexit-omröstningen fört med sig. Landets BNP växte i snitt med 0,4 procent per kvartal 2017, och har fortsatt att växa i samma takt i år.

Sveriges största varuexportmarknader jan-sep 2018

Mottagarland	Andel i %	Förändring i % 2018/2017
Tyskland	11,1	12
Norge	10,4	14
Finland	7,0	11
Danmark	6,9	12
USA	6,7	7
Nederländerna	5,8	21
Storbritannien	5,8	5
Kina	4,6	10
Frankrike	4,2	10
Belgien	4,0	0

Källa: Utrikeshandelsstatistiken

Även om exporten till Europas stora ekonomier är betydelsefull så är våra nordiska grannländer tillsammans med Tyskland för närvarande de viktigaste marknaderna för svensk varuexport, se tabellen ovan. Norge, Finland och Danmark hamnar, i nämnd ordning, på plats två till fyra över Sveriges största exportmarknader för varuhandeln. För dessa länder är inte en konjunkturedgång lika tydlig utan de visar ungefär samma tillväxt som i fjol. Sveriges femte största exportmarknad är USA, och med en kvartalstillväxt på 0,8 procent hittills i år så har landets BNP vuxit lite snabbare än i fjol, då landets BNP i genomsnitt ökade med 0,6 procent.

Importen sjönk tredje kvartalet

Importen utvecklades svagt tredje kvartalet och sjönk med 0,6 procent i säsongrensade termer, enligt NR. Den minskade importen följer efter ökningar de senaste åtta kvartalen. Varuimporten sjönk med 1,2 procent tredje kvartalet och minskningen förklaras främst av minskad import av investeringsvaror.

Nedgången i den totala importen tredje kvartalet hölls tillbaka av att tjänsteimporten ökade med 0,9 procent jämfört med andra kvartalet. Ökad import av uthyrning och leasing bidrog mest till uppgången. Däremot sjönk bland annat den svenska konsumtionen i utlandet.

Importen av varor är större än importen av tjänster, vilket gör att förändringar i varuimporten får större genomslag i importutfallet. Fördelningen mellan importen av varor och tjänster är i princip samma som för exporten, med 70 procent varor och 30 procent tjänster, enligt NR.¹

Störst import av verkstadsprodukter

Statistik från utrikeshandeln² visar att verkstadsprodukter står för 43 procent av varuimporten. Siffrorna avser importvärdet för januari till september i år. I den breda gruppen verkstadsprodukter ingår bland annat maskiner, elektronik och vägfordon. Gruppen övriga varor, där livsmedel och textilvaror ingår, utgör en dryg femtedel av varuimporten.

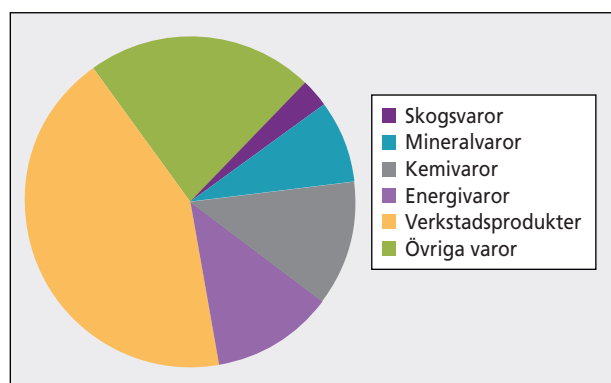
¹ Säsongrensad serie, fasta priser med referensår 2017.

² Sveriges import av varor enligt SITC. SITC=standard international trade classification är ett standardiserat sätt att kategorisera varor och används för import- och exportstatistik.

Kemivaror och energivaror utgör ungefär en lika stor andel av varuimporten, båda står i nuläget för 12 procent. Importen av de allra flesta varugrupper har ökat i år, men mest har importen av energivaror, det vill säga råolja och oljeprodukter, ökat. Importen av mineralvaror bland annat järn och stål har också vuxit relativt snabbt i år.

Sveriges import av varor, jan–sep 2018

Fördelat på varugrupp enligt SITC, procentuell andel

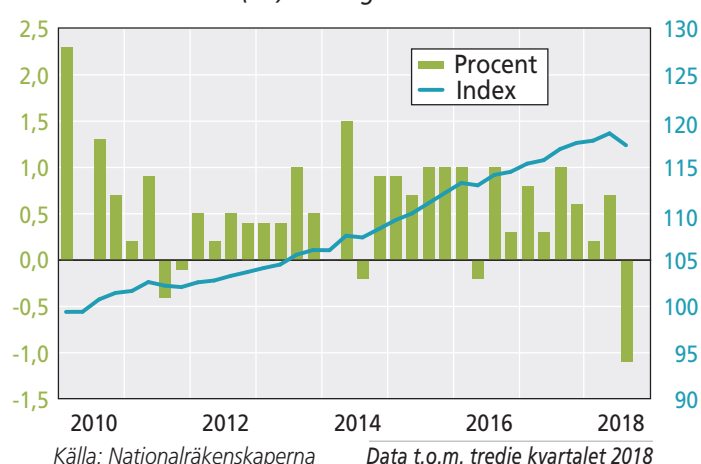
Källa: Utrikeshandelsstatistiken

Hushållskonsumtionen drog ned tillväxten

Hushållskonsumtionen har tillsammans med de fasta bruttoinvesteringarna varit en viktig drivkraft bakom tillväxten de senaste åren. Så var inte fallet under tredje kvartalet i år. Istället minskade hushållens konsumtionsutgifter kraftigt och höll tillsammans med lagerinvesteringarna tillbaka BNP-tillväxten. Konsumtionen minskade med 1,1 procent, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan, vilket var den svagaste utvecklingen för ett enskilt kvartal sedan fjärde kvartalet 2008.

Hushållens konsumtionsutgifter

Procentuell förändring från föregående kvartal (vå) samt index 2010=100 (hö). Säsongrensat kvartalsvärden

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. tredje kvartalet 2018

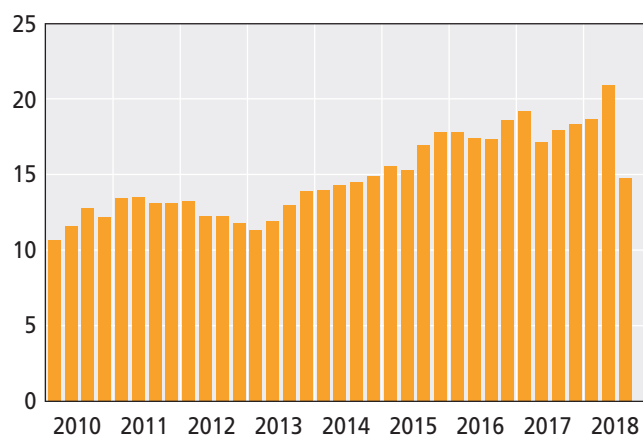
Kraftigt minskade bilinköp

Hushållen la mer pengar på de flesta konsumtionstyperna men minskade rejält ned på utgifterna för transporter och fordon, i synnerhet på bilinköpen. De minskade bilinköpen stod för nästan hela nedgången i den totala hushållskonsumtionen. De totala transportutgifterna minskade med 10,1 procent och drog ned hushållskonsumtionen med 1,4

procentenheter. Utvecklingen ska ses i ljuset av att inköpen av bilar ökade markant andra kvartalet innan det nya miljöskattesystemet bonus malus började gälla för bilar som nyregistrerades från och med 1 juli. Skattesystemet innebär i korthet att köp av miljövänliga bilar premieras med en bonus medan diesel- och bensinbilar får en förhöjd fordonskatt under de tre första åren.

Hushållens bilinköp

Säsongrensat värden, fasta priser, referensår 2017, miljoner kronor

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. tredje kvartalet 2018

Förutom transportkostnaderna så bidrog även utlandskonsumtionen till den totala konsumtionsnedgången. De svenska hushållens konsumtion utomlands omfattar alla inköp utomlands, som till exempel traditionell resevaluta såsom hotellnätter och restaurangbesök, men även inköp av varor från internetsajter som ligger utanför Sverige räknas in i denna kategori. Tredje kvartalet minskade utlandskonsumtionen med 1,8 procent och utlandskonsumtionen har därmed minskat de senaste fyra kvartalen. En försvagad svensk krona gentemot andra valutor det senaste året har gjort det dyrare att konsumera utomlands. Likaså har det blivit billigare för besökare från andra länder att handla i Sverige och jämfört med andra kvartalet ökade utländska besökares konsumtion i Sverige med 3,4 procent. Då endast konsumtionen av svenska hushåll ska räknas in i hushållskonsumtionen blir utländska besökares konsumtion i Sverige en avdragspost i NR.

Även hushållens utgifter för kläder och skor samt restaurangbesök och hotellnätter minskade tredje kvartalet, men hade ingen större inverkan på den totala konsumtionsutvecklingen.

Högre boendekostnader dämpade konsumtionsnedgången

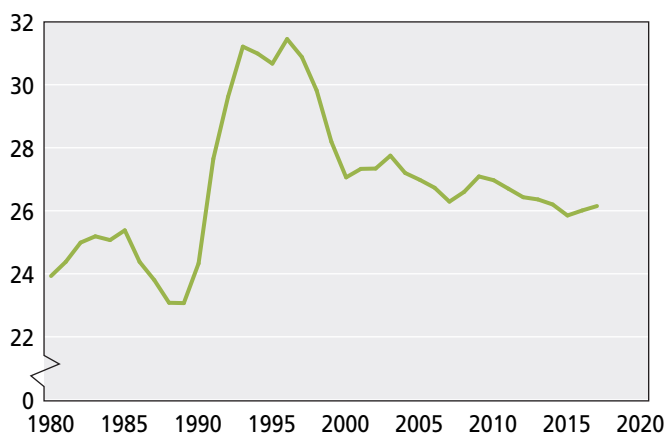
Det största positiva bidraget till hushållskonsumtionen stod kategorin boende för som ökade med 1,2 procent jämfört med kvartalet innan. De ökade boendekostnaderna lämnade ett bidrag på 0,3 procentenheter och motverkade därmed nedgången i den totala konsumtionen.

Boendekostnaden är hushållens i särklass största kostnad och utgjorde tredje kvartalet nästan 27 procent av de totala

utgifterna. Det ligger inom intervallet för de senaste 20 åren som legat stabilt mellan 26–28 procent. Sett över en längre tidsperiod har dock boendekostnadens andel varierat en del och var som lägst i slutet av 1980-talet. Andelen ökade sedan snabbt i samband med fastighetskrisen och var som högst i mitten på 1990-talet.

Boendeutgiftens andel av den totala konsumtionen

Procent, löpande priser

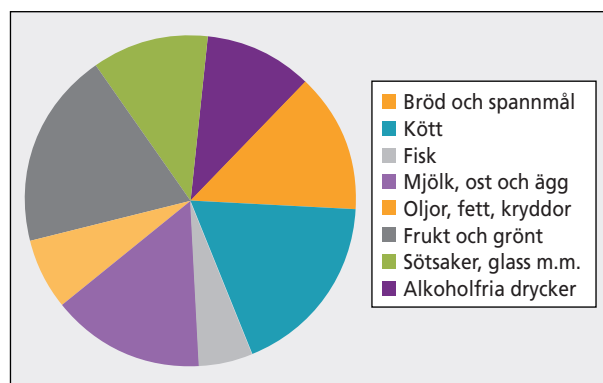
Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. 2017

Ökade utgifter för livsmedel

Livsmedel och alkoholfria drycker är tillsammans med utgifterna för transporter och fordon den kategori som hushållen lägger näst mest pengar på. Efter ett svagt andra kvartal ökade livsmedelsutgifterna med 0,6 procent, säsongsgrensat, och lämnade ett bidrag på 0,1 procentenheter till hushållskonsumtionen tredje kvartalet. 12,5 procent av hushållskassan gick till inköp av livsmedel vilket är en något lägre andel än för snart 40 år sedan. I början av 1980-talet utgjorde livsmedel 14 procent av den totala konsumtionen. Tredje kvartalet spenderades mest pengar på frukt och grönsaker, men en nästan lika stor andel la hushållen på köttprodukter. Den minsta livsmedelsutgiften är fisk och det har varit konstant sedan åtminstone 1993, d.v.s. från det år livsmedelsutgifterna finns uppdelade på en mer detaljerad nivå. Andelen som hushållen lägger på frukt och grönsaker har dock ökat över tid, från 15 procent av livsmedelskonsumtionen 1993 till 19 procent i år. Sötsaker, glass och sylt utgör däremot en något lägre andel än tidigare. I och med att andelstalen mellan åren beräknats i löpande priser så spelar förändringen i pris som såväl köpt volym in i jämförelsen för de olika livsmedlen. Exempelvis är frukt det livsmedel som har ökat mest i pris sedan 1993, vilket påverkar andelen som hushållen lägger på denna kategori. Ju mer ett livsmedel har ökat i pris över tid desto mindre mängd kan hushållen köpa till samma peng som några år tidigare. Prisökningen för just frukt förklaras till viss del av att det idag köps betydligt mer ekologiskt än tidigare.

Fördelning av utgifter inom livsmedel, tredje kvartalet 2018

Källa: Nationalräkenskaperna

Utgifterna för kommunikation ökade mest

Den största ökningen under tredje kvartalet stod kommunikationsutgifterna för som steg med 2,0 procent, säsongsgrensat och jämfört med kvartalet innan. Det var klart över genomsnittet på 1,1 procent för de senaste tio åren. Utgifterna för denna grupp har ökat stabilt de senaste åren och senast kommunikationsutgifterna minskade var tredje kvartalet 2014. Merparten av utgifterna utgörs av samtals- och abonnemangskostnader men i denna grupp ingår även köp av mobiltelefoner och posttjänster.

Även utgifterna för hälso- och sjukvård ökade tredje kvartalet och uppgick till knappt 3,5 procent av den totala hushållskonsumtionen. Det var lika mycket som svenskarna la på alkoholhaltiga drycker och tobak. I hälso- och sjukvård ingår både varor och tjänster där den förstnämnda främst består av läkemedel och vitaminer samt glasögon, medan patientavgifter för besök till bland annat läkare, tandläkare och sjukgymnast ingår i den senare. Patientavgifterna stod för 49 procent av sjukvårdsutgifterna tredje kvartalet, medan läkemedel och vitaminer utgjorde cirka 35 procent och kostnader relaterade till optik för knappt 13 procent. Patientavgifternas andel av de totala sjukvårdsutgifterna varierar över året och är som högst de två första kvartalen.

Utgifterna ökade även för de relativt stora utgiftsposterna kultur och fritid samt övriga varor och tjänster jämfört med andra kvartalet och motverkade nedgången i den totala konsumtionen.

Hushållens konsumtionsutgifter tredje kvartalet 2018

	Andel av hushållens konsumtion, %	Säsongrens. volymförändring, jmf med kv 2 18, %	Bidrag till hushållens konsumtionsökning, procentenheter
Boende	26,7	1,2	0,2
Transporter och fordon	12,5	-10,1	-1,4
Livsmedel och alkoholfria drycker	12,5	0,6	0,1
Fritid och underhållning	11,1	0,8	0,1
Övriga varor och tjänster	10,9	0,6	0,1
Restauranger, hotell	6,6	-0,3	0,0
Möbler m.m.	5,4	0,4	0,0
Kläder och skor	4,6	-0,7	0,0
Alkoholhaltiga drycker och tobak	3,5	0,0	0,0
Hälsa- och sjukvård	3,5	1,1	0,0
Post och telekommunikation	3,2	2,0	0,1
Utbildning	0,3	0,3	0,0
Svenskars konsumtion utomlands	6,4	-1,8	-0,1
Utländska besökares konsumtion i Sverige	-7,0	3,4	-0,2
Hushållens totala konsumtion	100,0	-1,1	-1,1

Källa: Nationalräkenskaperna

Högsta sparkvoten på 25 år

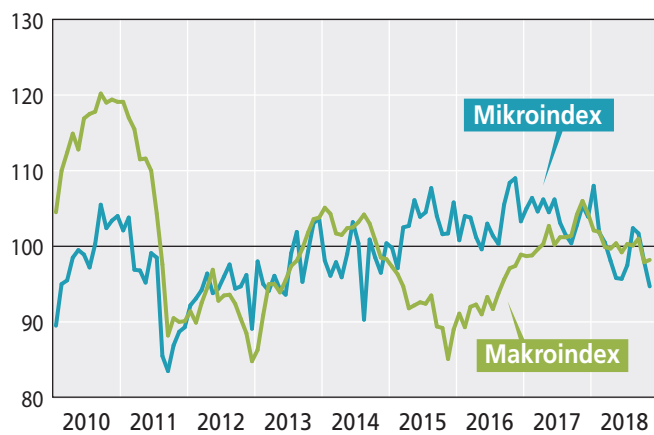
Tredje kvartalet uppgick den individuella sparkvoten, d.v.s. hushållens sparande exklusive avsättningar till tjänste- och premiepensioner, till 5,4 procent. Det var den högsta sparkvoten för ett tredjekvartal sedan 1993. Sparandet fås fram genom att hushållens konsumtion dras ifrån den disponibla inkomsten, som i sin tur, något förenklat, kan räknas fram genom att ta hushållens inkomster minus deras utgifter. På inkomstsidan är lönerna den i särklass största inkomstkällan, men även olika positiva transfereringar så som pension, barnbidrag, föräldrapenning och arbetslöshetsersättning ingår. Hushållens klart största utgift är inkomstskatter, men utgiftssidan utgörs också av bland annat räntekostnader. Det höga sparandet indikerar att hushållen har möjlighet att konsumera mer än de gör för närvarande.

Hushållen ser dystrare på ekonomin

Till vilken grad hushållen väljer att konsumera beror i hög grad på hur den egna ekonomin ser ut, men synen på det allmänna ekonomiska läget i ett land kan också spela in. I Konjunkturinstitutets konjunkturbarometer kan man få en uppfattning om hushållens inställning till den egna ekonomin och det allmänna ekonomiska läget genom mikro- respektive makroindex. Hushållens syn på den egna ekonomin har under de senaste tre åren varit positiv och mikroindex har under längre perioder legat klart över det historiska genomsnittet. Synen på den svenska ekonomin har däremot varit betydligt dystare men vänt upp i takt med att konjunkturen har stärkts. Under 2018 har dock både synen på den egna ekonomin som svensk ekonomi försämrats och både mikro- och makroindex sjönk i oktober ner under det historiska genomsnittet. Det osäkra politiska läget kan vara en orsak till att hushållens optimism har minskat och i november fortsatte mikroindex ner och sjönk till 94,7, medan makroindex i stort sett var oförändrat och uppgick till 98,2.

Hushållens makro- och mikroindex

Säsongrensade värden. Index, medelvärde=100

Källa: Konjunkturinstitutet

Data t.o.m. november 2018

Kontaktpersoner: Maria Schoultz, 010-479 40 74 och Jenny Lunneborg, 010-479 44 42

Hantering i BNP vid extremhändelser

Hur påverkar skogsbränder och torka BNP?

Sommaren 2018 var ovanligt varm och torr med skogsbränder och torka som följd. BNP, som mäter den ekonomiska aktiviteten i ekonomin, påverkas på olika sätt av skogsbränder och torka. De sammantagna effekterna blir emellertid ofta små i statistiken. Bedömningen av skogsbränderna och torkan 2018 är att de hade en liten inverkan på BNP, även om vissa hushåll och samhällen drabbades hårt.

Värmen började redan i maj 2018 och fortsatte sedan större delen av sommaren över hela Sverige. Detta påverkade människor, djur, jordbruk och skogsbruk. Jordbruket fick de lägsta skördarna sedan 1950-talet och vattenmagasinen sinade. Konsekvenserna av en sådan värme blir bland annat att produktionen av kött, spannmål och andra jordbruksprodukter påverkas negativt genom lägre skördar och att lagret av slaktdjur minskar. Torka minskar även vattnet i vattenmagasinen för elproduktion vilket leder till högre kostnader när andra energislag används istället för vattenkraft. För skogens del är följden främst minskad tillväxt på grund av de träd som brunnit ner.

När det sker exceptionella händelser och naturkatastrofer, som sommaren 2018, den stora skogsbranden i Västmanland 2014 och stormen Gudrun år 2005, görs en bedömning av händelsens inverkan på svensk ekonomi. Redovisningen i nationalräkenskaperna bestäms av om händelsen betraktas som en naturkatastrof eller om den kan ses som en del av de normala risker som ekonomin omfattas av. För naturkatastrofer gäller att den förstörda skogen påverkar nationalförmögenheten men inte BNP. Det beror på att lagerförändringen av växande skog inte har varit följden av ekonomiska beslut, vilket är ett kriterium för att den ska räknas med i BNP.

Innan beslut fattas om att korrigera BNP för sådana händelser görs en bedömning av omfattningen och i vilken mån det som hänt kan rymmas inom den mätosäkerhet som finns i uppskattningen av BNP:s volymförändring. Till exempel så förekommer spontana skogsbränder varje år och de föranleder inte någon korrigering av BNP. Bedömningen av skogsbränderna och torkan 2018 är att de i allt väsentligt har en liten inverkan på BNP i volymtermer.

Det statistiska underlag som används för sammanställningen av BNP visar förvisso på kraftigt minskad produktion av vegetabilier inom jordbruket under det tredje kvartalet 2018. Siffrorna över animalieproduktionen visar däremot inga dramatiska förändringar. När det gäller lagret av slaktdjur finns det heller ingen anledning till korrigering då effekten är högst osäker och en lagerminskning till största delen motsvaras av en ökad animalieproduktion. För skogsbruket är den preliminära bedömningen att förlusten av de virkesförråd som förstördes i bränderna ska redovisas som katastrofförlust och därmed inte påverka BNP genom lagerförändring. Tillväxten på de förstörda träden är liten och rymms inom den osäkerhet som finns i den preliminära skattningen av den totala skogstillväxten.

De drabbade verksamheterna utgör en liten andel av den totala aktiviteten i ekonomin. Jordbruksbranschens andel av BNP var 0,3 procent 2016 och motsvarande för lagerförändringen av växande skog var också 0,3 procent av BNP. Om 2018 följs av flera år med torka kan det däremot finnas anledning att omvärdera denna bedömning. Vad som kan ske är förändringar i olika priser till exempel på spannmål och kött till följd av minskad respektive ökad tillgång. Dessa effekter påverkar BNP i volym endast om prisinformationen är mer osäker än normalt, vilket för närvarande inte bedöms vara fallet.

Elbranschen är en något större bransch och dess bidrag till BNP är ungefär 2 procent. För denna variabel saknas kvartalsdata och normalt används det senaste årsvärdet för insatsernas andel av produktionsvärdet. Men då en förskjutning skett från, framför allt, el producerad med vattenkraft till el producerad med kärnkraft justerades insatsförbrukningen upp i beräkningen för det tredje kvartalet 2018. Därmed sänktes bidraget till BNP något, men effekten var mycket liten.

Kontaktpersoner: Michael Wolf, 010-479 45 63 och Helena Kaplan, 010-479 43 88

Aktieägarnas spridning i Sverige

Högst aktieförmögenhet i storstäder

Aktieägandet skiljer sig åt över landet. Aktieägarna i Danderyd och Sandviken har högst medianvärde på sina aktieförmögenheter. Generellt har storstadskommuner högst värderade aktieportföljer och landsbygdskommuner lägst. Andelen av befolkningen som äger aktier är relativt jämnt fördelad mellan länen och ligger mellan 8 och 12 procent.

Aktieägarstatistik

SCB producerar aktieägarstatistik på uppdrag av Finansinspektionen, i syfte att visa strukturen för ägandet av aktier. SCB har publicerat statistik över det svenska aktieägandet årligen sedan 1983 och halvårsvis sedan 2000.¹

I aktieägarstatistiken ingår bland annat uppgifter om kön, ålder, inkomst, innehav och aktiekurs. Till denna publikation redovisas geografisk tillhörighet utifrån var aktieägaren är folkbokförd. Bearbetning har gjorts med information om vilket län, kommun och kommungrupp som aktieägarna är folkbokförda i.

Statistiken omfattar de som har direktinvesterade aktier eller äger fler än 500 förvaltarregistrerade aktier.

Aktieägarstatistiken omfattar marknadsnoterade aktier på svensk marknadsplats, i svenska noterade bolag med svenska depåbevis.

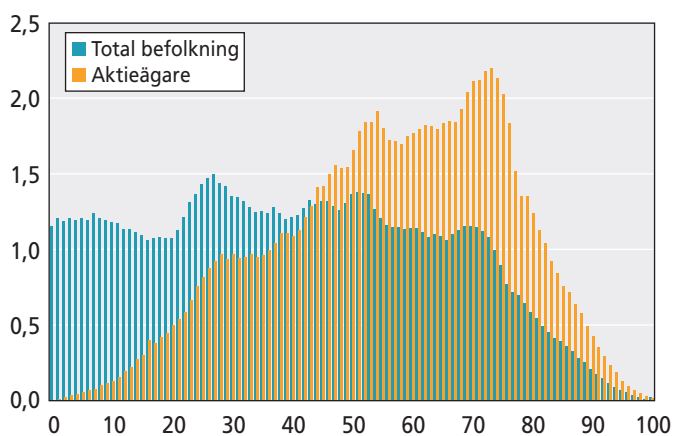
Statistikunderlaget för denna artikel är från 30 juni 2018 och består av drygt 1 miljon observationer, vilket motsvarar ungefär sextio procent av det totala antalet aktieägare i Sverige.

Äldre äger mer aktier

Det är framförallt äldre personer som äger aktier i Sverige. Personer över 50 år utgör 65 procent av aktieägarna och äger nästan 80 procent av det sammanlagda marknadsvärdet.

Åldersstruktur för befolkningen och aktieägarstruktur

Procent

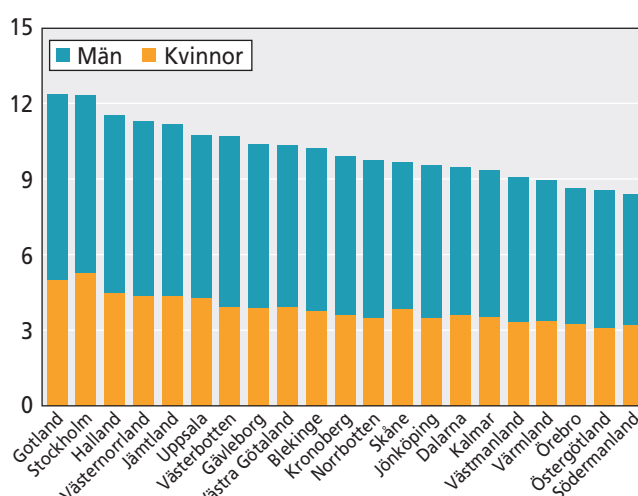
Källa: Aktieägarstatistiken och befolkningsstatistiken

Stora skillnader mellan kommunerna

Tio procent av den svenska befolkningen är aktieägare. Med aktieägare menas här de som äger direktregistrerade aktier eller äger fler än 500 förvaltarregistrerade aktier.² Diagrammet nedan visar aktieägarna fördelat efter län. De län med högst andel aktieägare är Gotland och Stockholm, där 12 procent av de bosatta äger aktier. Aktieägandet skiljer sig relativt lite åt mellan länen och i det län med lägst andel aktieägare, Södermanlands län, äger åtta procent aktier.

Aktieägare fördelat på län

Procent

Källa: Aktieägarstatistiken och befolkningsstatistiken

På kommunnivå är spridningen större. I Stockholms län ingår de tre kommuner med högst aktieägarandel i Sverige, men också kommunen som har näst lägst andel. Även Skåne län uppvisar stora interna skillnader. Kommunerna Lomma, Vellinge och Båstad tillhör toppen i Sverige medan Bjuv och Åstorp återfinns på plats 287 respektive 288. I tabellen nedan visas de kommuner med högst och lägst andel aktieägare. Danderyd, Lidingö och Täby är de kommuner med högst andel aktieägare, men är också de kommunerna där andelen kvinnliga aktieägare är högst. I dessa kommuner är nästan hälften av aktieägarna kvinnor. Lägst andel kvinnliga aktieägare har Norsjö och Boxholm. Där är andelen nästan en tredjedel.

¹ <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/finansmarknad/aktieagarstatistik/aktieagarstatistik/>

² Aktieägare med färre än 500 förvaltarregistrerade aktier har inget krav på att registreras via Euroclear.

Andel aktieägare i Sveriges kommuner

Kommun	Andel aktieägare, procent
1 Danderyd	25,2
2 Lidingö	20,1
3 Täby	18,3
4 Lomma	17,5
5 Vellinge	16,4
286 Hultsfred	6,2
287 Bjuv	5,5
288 Åstorp	5,4
289 Upplands-Bro	5,2
290 Eda	4,6

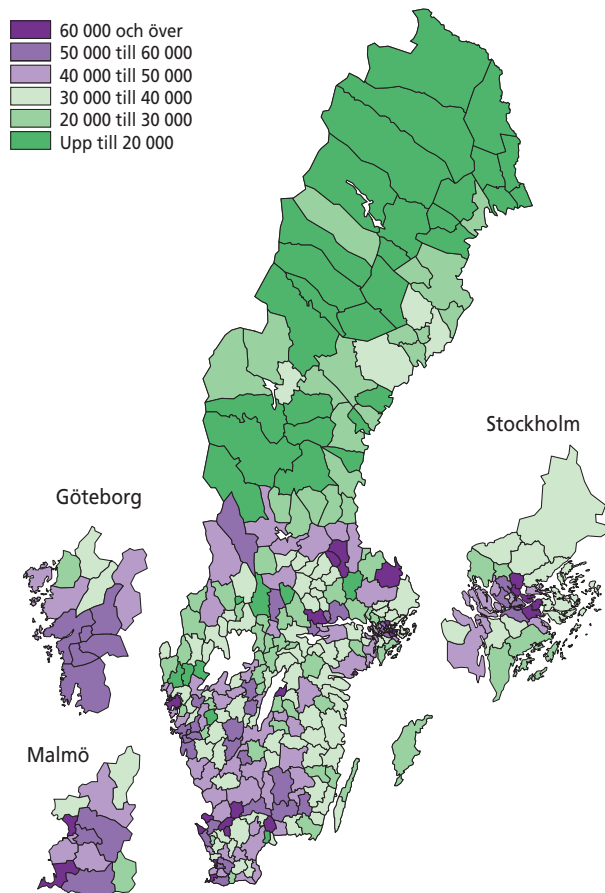
Källa: Aktieägarstatistiken

Vanligast att äga aktier i ett bolag

Andelen aktieägare i en kommun säger dock inget om storleken eller värdet på aktieportföljen. Det finns olika lägesmått för att jämföra aktieportföljer mellan kommuner och utfallen blir olika beroende på vilket mått man använder. I denna artikel används medianvärdet som lägesmått. Ett annat tänkbart lägesmått för att jämföra kommuninvånarens innehav är medelvärde. En nackdel med medelvärde är dock att extremvärden får ett stort genomslag.

Medianaktieförmögenheten per kommun, 2018

Kronor

Källa: Aktieägarstatistiken och befolkningsstatistiken

I alla kommuner är det vanligast att äga aktier i ett bolag, d.v.s. att typvärdet är ett. I flertalet av alla kommuner består dessutom en majoritet av aktieportföljerna av innehav i endast ett bolag. I nästan samtliga län och kommuner är det vanligast att äga 100 aktier i en portfölj, men medianport-

följen för hela landet består av 1 000 aktier. Antalet aktier i portföljerna skiftar kraftigt mellan kommunerna. Medianportföljen i Danderyds kommun är 17 gånger så stor som i Överkalix kommun.¹

Aktieförmögenheten är högst i och kring storstäder

Utöver att redovisa aktieägendet på län- och kommunnivå beskriver statistiken aktieägendet utifrån SKL:s kommungrupper. Kommunerna sorteras då inte utifrån geografiskt läge, utan efter individernas närhet till större arbetsmarknad. Kommungruppsindelning definieras utifrån om invånarna bor i eller har möjlighet att pendla till en större stad. Hur aktieförmögenheterna skiljer sig åt beroende på kommungrupper redovisas i följande diagram.

SKL:s kommungruppsindelning

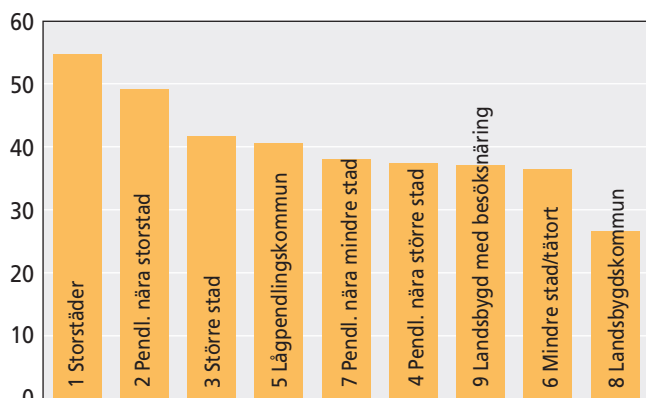
SKL:s kommungruppsindelning 2017 började gälla från den 1 januari 2017. Indelningen består av totalt nio grupper fördelade på tre huvudgrupper, där kommunerna grupperats utifrån vissa kriterier som tätortsstorlek, närhet till större tätort och pendlingsmönster. Nedan är grupperna enligt SKL:s definitioner.

Kommungrupper

- 1. Storstäder** – kommuner med minst 200 000 invånare varav minst 200 000 invånare i den största tätorten.
- 2. Pendlingskommun nära storstad** – kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en storstad eller storstadsnära kommun.
- 3. Större stad** – kommuner med minst 50 000 invånare varav minst 40 000 invånare i den största tätorten.
- 4. Pendlingskommun nära större stad** – kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.
- 5. Lågpendlingskommun nära större stad** – kommuner där mindre än 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.
- 6. Mindre stad/tätort** – kommuner med minst 15 000 men mindre än 40 000 invånare i den största tätorten.
- 7. Pendlingskommun nära mindre stad/tätort** – kommuner där minst 30 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i annan mindre ort och/eller där minst 30 procent av den sysselsatta dagbefolkningen bor i annan kommun.
- 8. Landsbygdskommun** – kommuner med mindre än 15 000 invånare i den största tätorten, lågt pendlingsmönster (mindre än 30 procent).
- 9. Landsbygdskommun med besöksnäring** – landsbygdskommun med minst två kriterier för besöksnäring, dvs antal gästnätter, omsättning inom detaljhandel/ hotell/ restaurang i förhållande till invånarantalet.

¹ Antalet aktier säger dock inte något om värdet på portföljen.

Median, aktieförmögenhet kommungrupper Tusentals kronor

Källa: Aktieägarstatistiken och befolkningsstatistiken

Av diagrammet ovan framgår det att grupperna storstäder och pendlingskommun nära storstad har högre medianförmögenheter i aktier än de som bor längre ifrån storstäderna. För dessa två grupper ligger medianportföljerna på 54 700 kr respektive 49 200 kr. Den typ av kommun som har lägst aktieförmögenhet är landsbygdskommuner, vars medianförmögenhet uppgår till 26 600 kr. För grupperna som ligger i mellanskiktet är medianförmögenheten mellan 36 400 och 41 700 kr. Det är alltså ingen markant skillnad på värdet av medianportföljen mellan grupperna kommuner med en större stad och landsbygdskommuner med besöksnäring. I gruppen landsbygdskommun med besöksnäring ingår bland annat Båstad, Åre och Orsa.

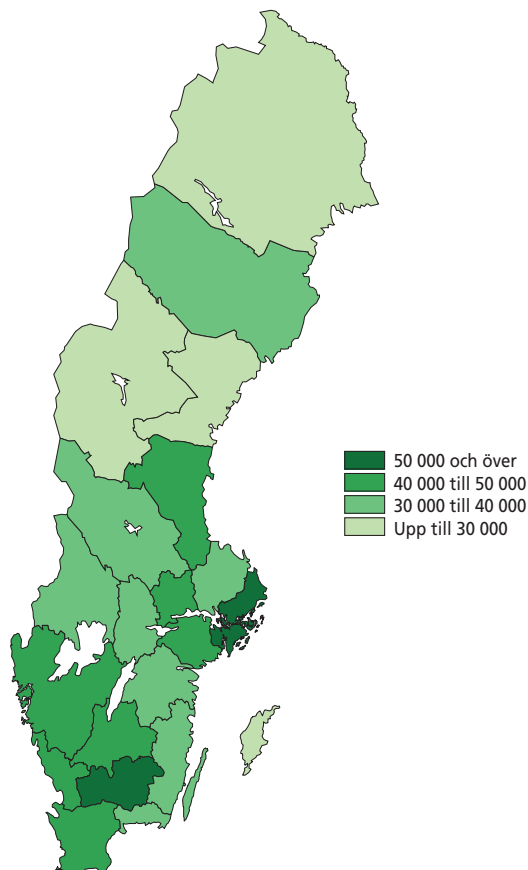
Kronobergs län har störst medianportfölj

Aktieförmögenheten skiljer sig åt på både län- och kommunnivå. Medianvärdet är högst i Kronobergs län, Stockholms län och Skåne län. Medianportföljens värde i Kronobergs län är 53 500 kr. I Stockholms och Skånes län är medianportföljen värd 52 300 respektive 49 000 kr. Skillnaden i medelvärde är betydligt större. Medelvärdet av aktieportföljen i Stockholms län är drygt en miljon, vilket är 300 000 kr högre än i Kronobergs län. Detta visar på en stor spridning i portföljvärde både inom och mellan länen. Detta förklaras av att det i dessa län finns grupper som innehar mycket stora aktieförmögenheter och som därmed drar upp medelvärdet.

Norrbottens län, Gotlands län och Jämtlands län är de län i Sverige som redovisar lägst aktieförmögenhet utifrån median. Medianvärdet på dessa portföljer ligger mellan 19 200 och 26 300 kr.

I Danderyd, som är den kommun i landet med högst medianvärde, uppgick värdet av medianportföljen för alla aktieägare till 143 600 kr. Mellan kommunerna Danderyd och Haninge, som innehar den högsta respektive lägsta aktieförmögenheten inom Stockholms län, är skillnaden i medianvärdet för portföljerna nästan 120 000 kr. Efter Danderyd ligger Sandviken, Markaryd, Lidingö och Båstad högst. I Sandvikens kommun utgör innehav i Sandvik AB 63 procent av kommuninvånarnas aktieportföljs totala marknadsvärde, nästan hälften av aktieägarna i kommunen har bara aktier i det bolaget.

Medianaktieförmögenheten per län, 2018 Kronor

Källa: Aktieägarstatistiken och befolkningsstatistiken

Kommunerna med lägst värderade medianportföljer är Överkalix, Pajala och Älvsbyn. I dessa kommuner ligger medianförmögenheten kring 10 000 kr. De fem största och fem lägsta aktieförmögenheterna avseende medianen redovisas i nedanstående tabell.

Medianvärde på aktieportfölj

Kommun- och länsinvånare

Län	Kronor	Kommun	Kronor
Högsta median			
1 Kronoberg	53 494	1 Danderyd	143 596
2 Stockholm	52 300	2 Sandviken	141 510
3 Skåne	48 934	3 Markaryd	107 100
4 Halland	48 925	4 Lidingö	103 700
5 Västmanland	47 520	5 Båstad	99 560
Lägsta median			
17 Västerbotten	30 525	286 Dorotea	13 285
18 Västernorrland	28 139	287 Nordanstig	13 234
19 Jämtland	26 342	288 Älvsbyn	12 932
20 Gotland	23 136	289 Pajala	12 083
21 Norrbotten	19 180	290 Överkalix	8 311

Källa: Aktieägarstatistiken och befolkningsstatistiken

Fem av Sveriges tio rikaste kommuner ligger i Stockholms län

En stor del av den svenska aktieförmögenheten är koncentrerad till kommuner i Stockholms län. De två rikaste kommunerna, sett till aktiernas totala marknadsvärde, är Stockholm och Danderyd. Tillsammans äger de nästan en tredjedel av Sveriges aktieförmögenhet. Även Lidingö,

Nacka och Täby hör till Sveriges tio rikaste kommuner. Till de tio rikaste kommunerna hör även Göteborg, Malmö, Lund, Uppsala och Linköping. Munkfors kommun i Värmland har minst aktieförmögenhet i Sverige. Utöver Munkfors är Överkalix och Dorotea två av de kommuner som har lägst sammanlagd förmögenhet.

Kvinnors aktieportfölj större i 35 kommuner

Danderyd är den kommun där aktieägandet är mest jämnt mellan kvinnor och män, nästan hälften av aktieägarna är kvinnor. Men även om antalet aktieägare är jämnt fördelat i Danderyds kommun har de den största skillnaden i aktieförmögenhet. Män i Danderyd har en medianportfölj

som är värd 50 200 kr mer än kvinnornas. Emmaboda är den kommun som har näst högst skillnad. Norsjö, i Västerbottens län, är den kommun som har lägst andel kvinnor som äger aktier. Däremot är medianportföljen för kvinnor värd 5 400 kr mer än för männen. I 35 av 290 kommuner är medianen av portföljvärdet högre för kvinnor än för män. I Tidaholm kommun finns den största differensen, kvinnornas medianaktieportfölj är där värd 23 800 kr mer än männens.

Kontaktpersoner: Frida Frånlund, 010-479 58 25 och Axel Purwin, 010-479 58 01

Maastrichtskulden i Sverige och i EU

Fortsatta problem med ohållbara offentliga finanser i EU

Maastrichtskulden är ett skuldmått som används inom EU för att mäta och jämföra den offentliga förvaltningens skulder i de olika medlemsländerna. Alla EU-länder har förbundit sig att ha en Maastrichtskuld under 60 procent av BNP. Sveriges Maastrichtskuld var 40,8 procent av BNP 2017. I de övriga EU-länderna ser det väldigt olika ut. Vissa länder har en mycket liten Maastrichtskuld medan andra länders skuld vida överstiger kriteriet om 60 procent av BNP. Utvecklingen över tid skiljer sig också kraftigt åt mellan medlemsländerna.

Den offentliga förvaltningens konsoliderade bruttoskuld, även kallad Maastrichtskulden, är ett skuldmått som används inom EU för att mäta och jämföra medlemsländernas skulder. Skulden definieras i ett tillägg till Maastrichtfördraget och ingår i ett av de så kallade konvergenskriterierna som EU:s medlemsländer, med vissa undantag, har förbundit sig att uppfylla. För att säkerställa hållbara offentliga finanser anger kriteriet att skulden inte får överstiga 60 procent av landets BNP¹.

Kommuner och landstings andel av skulden större i Sverige än i EU

Maastrichtskulden är avgränsad till den offentliga förvaltningen. Till den offentliga förvaltningen räknas staten, kommunerna och landstingen, socialförsäkringssystemet samt vissa offentligt ägda bolag. Vilka bolag som ska ingå i Sveriges offentliga förvaltning prövas årligen av SCB enligt kvalitativa och kvantitativa kriterier som definierats i den europeiska manualen för nationalräkenskaper.

Staten står för den största delen av den totala bruttoskulden i Sverige och 2017 var statens andel 73 procent. Kommunerna och landstingen stod samtidigt för nästan 26 procent av skulden, vilket är en relativt stor andel jämfört med de andra EU-länderna. Sett till hela unionen så svarar den här delsektorn för cirka sju procent av den totala skulden. Socialförsäkringssystemets andel av skulden är liten i Sverige, under 5 procent, vilket är fallet i de flesta EU-länderna med ett par undantag. I Litauen stod t.ex. socialförsäkringssystemet för 18,1 procent av den totala bruttoskulden 2017. När man jämför delsektorer mellan länder bör man ha i åtanke att indelningen av den offentliga förvaltningens delsektorer kan skilja sig åt. På samma sätt skiljer det sig även åt vilka samhällsfunktioner som respektive delsektor ansvarar för, till exempel så kan funktioner som skola eller sjukvård höra till staten i ett land, medan de hör till kommuner i ett annat.

Konsolidering gör Maastrichtskulden mindre

Maastrichtskulden är konsoliderad inom den offentliga förvaltningen. Det innebär att skulder som olika delar av den offentliga förvaltningen har gentemot varandra inte inkluderas i Maastrichtskulden. Till exempel så väljer fonder som ingår i socialförsäkringssystemet att placera pengar genom att köpa statsobligationer. Sådana skulder som staten har gentemot socialförsäkringssystemet räknas inte in i Maastrichtskulden. Därmed är den offentliga förvaltningens konsoliderade skuld mindre än summan av delsektorens skulder. Konsolideringen mellan sektorer minskade Sveriges Maastrichtskuld med cirka 3,5 procent 2017. Majoriteten av EU-länderna konsoliderar bort mindre än 5 procent av skulden på det här sättet. I de länder där stora belopp konsolideras bort så beror det i regel på socialförsäkringssystemets stora innehav i statliga skuldinstrument. Ett undantag är Litauen där förhållandet är det omvända, nämligen att socialförsäkringssystemet har skulder gentemot staten som då konsolideras bort.

Värdepapper utgör stor del av skulden

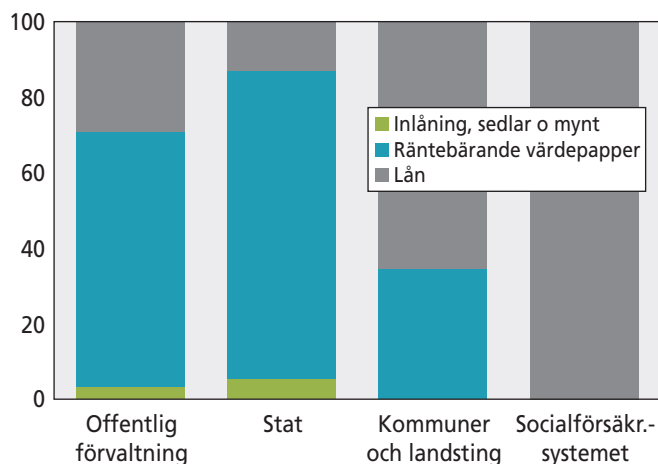
Maastrichtskulden redovisas brutto. Det innebär att ingen hänsyn tas till storleken på den offentliga förvaltningens tillgångar, som i Sverige är relativt stora. Det kan ställas i kontrast till ett skuldmått som redovisas netto, där man drar bort tillgångar från skulderna. Ett exempel på ett sådant mått är den offentliga förvaltningens finansiella nettoförmåga.

Definitionen av skulden är också avgränsad till skulder i form av inlåning på bankkonto, sedlar och mynt, räntebärande värdepapper och lån. Därmed utesluts skulder i form av aktier, pensioner och periodiseringsposter. Det skuldinstrument som står för den största delen av den offentliga förvaltningens Maastrichtskuld är räntebärande värdepapper. Det är i första hand för att staten främst lånar pengar genom att ge ut statsobligationer. Även kommuner och landsting ger ut obligationer, men där är skulder i form av lån desto vanligare. Socialförsäkringssystemets relativt lilla skuld består helt och hållet av lån. Skulder i form av inlåning, sedlar och mynt utgör en mycket liten del av statens, och därmed den offentliga förvaltningens, totala Maastrichtskuld. Under detta skuldinstrument återfinns bland annat sparande som hushåll och företag har på skattekontot.

¹ Skuldkvoten Maastrichtskuld/BNP innebär att man delar skulden uttryckt i kronor på BNP uttryckt i kronor/år. Det resulterar i att kvoten är uttryckt i enheten år och kan förstås som hur många år det skulle ta att betala tillbaka hela skuldbeloppet om hela BNP gick till att amortera på skulden.

Skuldinstrument i olika delsektorer som andel av Maastrichtskulden 2017

Procent

Källa: Nationalräkenskaperna

Skuldbeloppet avser ställningen vid periodens slut och värderas enligt andra principer än skulder i finansräkenskaperna. För att lättare kunna jämföra skulden mellan länder så uttrycks skulden ofta i procent av BNP. Det innebär dock att om BNP ökar så minskar skuldkvoten, även om skuldbeloppet i kronor är konstant eller till och med ökar. Så var till exempel fallet under åren 2015–2017.

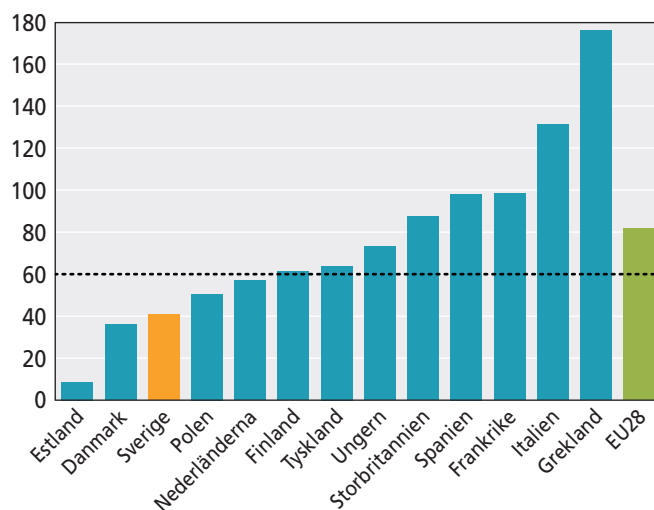
Skulden skiljer sig stort mellan olika EU-länder

Den svenska Maastrichtskulden var 40,8 procent av BNP 2017. Sverige klarade därmed konvergenskriteriet med god marginal. År 2017 var det bara knappt hälften av EU:s medlemsländer som hade en skuldkvot under 60 procent. Det är fler länder som inte har klarat kriteriet de senaste åren jämfört med 2007. Då var det endast nio länder som hade en skuldkvot över 60 procent, medan det 2017 var 15 länder. Det är bara ett enda EU-land, Malta, som rapporterar en lägre skuldkvot 2017 än de gjorde 2007. De flesta ländernas skuldkvoter ökade i finanskrisens spår till följd av underskott i de offentliga finanserna och svag BNP-tillväxt. De senaste åren har däremot sett bättre ut, delvis till följd av den förbättrade konjunkturen. Under åren 2015–2017 minskade en majoritet av ländernas skulder i förhållande till BNP, vilket också reflekteras i att skuldkvoten för hela unionen har sjunkit under den här perioden. Unionens samlade offentliga inkomster i förhållande till BNP har ökat något under den här tiden, samtidigt som de samlade offentliga utgifterna i förhållande till BNP har minskat.

Skuldkvoterna varierade från 8,7 procent för Estland till 176,1 procent för Grekland 2017. Skuldkvoten för hela EU var 81,6 procent. Det är inte enbart små ekonomier som har en skuldkvot på över 60 procent av BNP. Bland länder som 2017 hade en skuldkvot nära 100 procent av BNP återfinns EU:s tredje respektive femte största ekonomier; Frankrike och Spanien. Samtidigt rapporterade Italien, som är EU:s fjärde största ekonomi, en skuldkvot på 131,2 procent av BNP.

Maastrichtskuld/BNP 2017

Procent

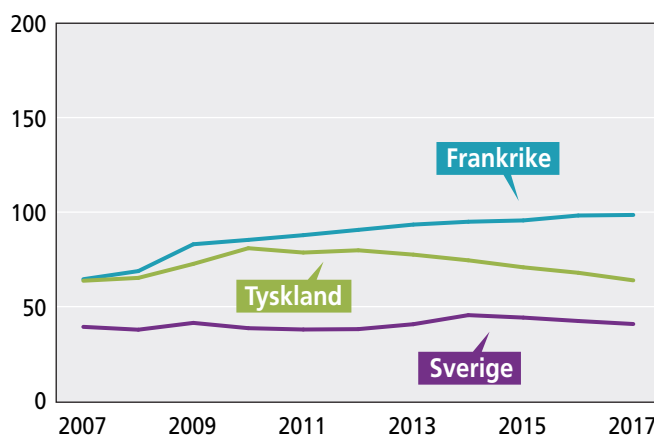
Källa: Eurostat

Olika utveckling i olika länder

Det är inte bara nivån på skuldkvoten som skiljer sig åt mellan länderna. Även utvecklingen ser annorlunda ut. 2007 låg Frankrikes och Tysklands respektive skuldkvoter mycket nära varandra. De ökade i någorlunda liknande takt fram till och med 2010. Efter 2010 har däremot Tyskland stadigt minskat sin skuldkvot, och börjar nu närma sig konvergenskriteriet på 60 procent av BNP. Frankrikes skuld har samtidigt fortsatt att öka stadigt och uppgår till nästan hela BNP. Sveriges skuldkvot har under samma period legat relativt stadigt kring 40 procent.

Maastrichtskuld/BNP

Procent

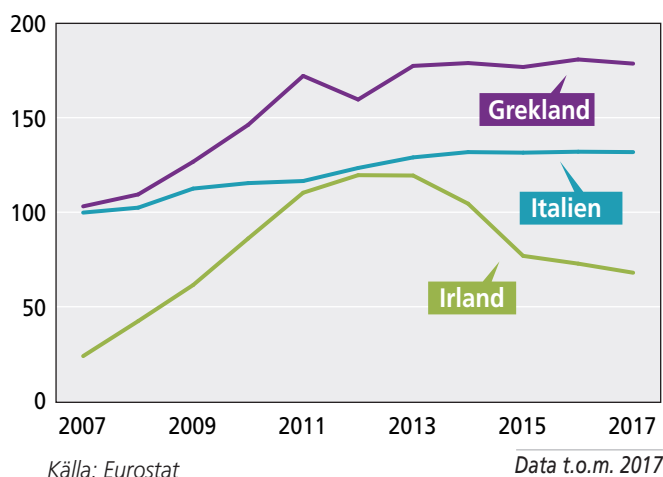

Källa: Eurostat

Data t.o.m. 2017

Maastrichtskuld/BNP

Procent

Även bland krisdrabbade länder har utvecklingen skiljt sig åt markant. Irlands skuldkvot låg när den var som högst på uppemot 120 procent av BNP, men har de senaste åren minskat drastiskt och är nu nere på 68 procent av BNP. I Grekland och Italien ser man tydligt kraftiga ökningar sedan 2007, även om deras respektive skuldkvoter de senaste åren legat relativt stilla på höga nivåer. I Italiens fall har de senaste årens förbättrade konjunktur bidragit till att hålla skuldkvoten oförändrad samtidigt som skuldbeloppet har ökat. I Grekland har BNP-tillväxten varit betydligt sämre, men skuldbeloppen har inte heller ökat i samma takt som i Italien.

Skuldankaret utgår från Maastrichtskulden

Från och med 1 januari 2019 så införs förändringar i det finanspolitiska ramverket. Förändringarna innebär bland annat att överskottsmålet justeras till en tredjedels procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel, från att tidigare ha legat på 1 procent av BNP, och att ett skuldankare på 35 procent av BNP införs. Att skuldankaret införs i det finanspolitiska ramverket illustrerar att finanspolitiken kan påverka Maastrichtskuldens storlek, kanske tydligast genom att överskott i de offentliga finanserna skapar förutsättningar för att amortera på skulden. Det finns emellertid faktorer utanför regeringens direkta kontroll som också påverkar Maastrichtskuldens storlek. Ett exempel på en sådan faktor är valutaomvärderingar. En del av skulden är i utländsk valuta vilket medför att skulden värderas upp om kronan försvagas. Det förändrade ramverket anger att Maastrichtskulden får avvika från skuldankaret med högst 5 procent av BNP, vilket ger en marginal för effekter bortom regeringens direkta kontroll.

Sedan den 20 september 2018 publiceras Maastrichtskulden för den offentliga förvaltningen och delsektorerna i Statistikdatabasen på SCB:s webbplats. Skulden redovisas på kvartals- och årsbasis och uppdateras en gång per kvartal.

Kontaktperson: Felix Lennartsson, 010-479 45 25

Pensionsskulden

Ny tabell ska ge bättre överblick över pensionsskulden

Tidigare i år publicerade SCB för första gången en tilläggsstabell om pensioner, som innehåller delar av pensionen som inte täcks av Finansräkenskaperna. Med denna tabell kan en mer samlad bild av pensionsskulden erhållas, dock så ingår inte det privata pensionssparandet i tilläggsstabellen. Initiativet till tabellen kommer från Eurostat som genom en mer harmoniserad redovisning hoppas öka jämförbarheten över pensionsskuldens nivå mellan olika länder. I Sverige uppgick den samlade pensionsskulden i tjänstepension och allmän pension till 290 procent av BNP vid utgången av 2017. Det är i samma nivå som ett flertal andra europeiska länder exempelvis Tyskland, Norge och Finland.

Pensionspyramiden

Vid analys av pensionssystem används traditionellt Världsbankens indelning i tre pelare, allmän pension, tjänstepension och privat (eget) sparande. Pensionsmyndigheten i Sverige har valt att illustrera de tre pelarna som en pyramid. I Finansräkenskaperna som beskriver finansiella tillgångar och skulder i olika samhällssektorer finns idag information om delar av pensionspyramiden. Finansräkenskaperna fångar det privata sparandet, stora delar av tjänstepensionen samt premiepensionen som är en del av den allmänna pensionen.

Den ofonderade inkomstpensionen och de förmånsbestämda tjänstepensioner som bokförs som ansvarsförbindelser i kommuner och landsting är definitionsmässigt inte en del av pensionsskulden enligt Finansräkenskaperna. I denna artikel ligger fokus på den tilläggsstabell för redovisning av allmän pension och tjänstepension som SCB sedan mars 2018 publicerar och levererar till Eurostat. I tilläggsstabellen ingår även de skulder som definitionsmässigt inte ingår i Finansräkenskaperna för att öka jämförbarheten mellan länder. Det privata sparandet är inte en del av rapporteringen enligt tilläggsstabellen.

Pensionspyramiden

Eurostats tilläggsstabell för pensioner

Tabellen kompletterar pensionsskulden i Finansräkenskaperna

Från och med år 2017 skall kompletterande data utöver de ordinarie Finansräkenskaperna över den totala pensionsskulden beräknas och levereras till EU:s statistikbyrå Eurostat i en "Tilläggsstabell om hittills intjänade pensionsrätter inom social försäkring". Ett av syftena med tabellen är att kunna få en mer samlad bild av pensionsskulden. Tilläggsstabellen innefattar dock inte hela pensionsskulden utan innehåller basen och mellanpartiet i pensionspyramiden, det vill säga tjänstepensioner, premiepensioner och allmänna inkomstpensioner¹. Däremot omfattas inte tabellen av det privata pensionssparandet som utgör toppen av pyramiden. I Statistikdatabasen på SCB:s hemsida publiceras uppgifterna i tabellen *Pensionsrätter* som återfinns under området Nationalräkenskaper.

Privat pensionssparande redovisas inte explicit i Nationalräkenskaperna utan är delmängder av andra kategorier i Finansräkenskaperna så som exempelvis livförsäkringsförmåner och livränta² samt andelar i investeringsfonder³.

Tabellen ska ge en bättre jämförbarhet mellan länder

Tilläggsstabellen är definierad utifrån ett försök att harmonisera redovisningen av alla 28 medlemsländers olika pensionssystem i samma mall för att på så vis erhålla jämförbarhet över pensionsskuldernas nivå och förändring mellan länderna inom Europeiska unionen.

Utöver indelningen av institutionella sektorer införs en indelning efter pensionsförvaltare med två huvudindelningar, "privata pensionssystem" och "offentlig förvaltning", som inte skall förväxlas med den institutionella sektorindelningen.

Om exempelvis ett pensionsinstitut är skapat av den offentliga förvaltningen⁴ för att förvalta förmånsbestämda pensioner åt sina anställda men är klassificerat i den institutionella sektorn pensionsinstitut⁵ skall denna del ingå i kategorin "offentlig förvaltning" i tilläggsstabellen.

Tidigare har inte den samlade pensionsskulden i Sverige redovisats i en gemensam publicering eller tabell utan den

1 Tilläggsstabellen avser kontoposten Pensionsrätter (AF 63) i Finansräkenskaperna

2 AF62 i Finansräkenskaperna

3 AF52 i Finansräkenskaperna

4 S13

5 S129

information som ingår i tilläggstabellen har tidigare funnits tillgänglig på olika håll och med andra definitioner.

I Finansräkenskaperna redovisas löpande den fonderade tjänstepensionsskulden inklusive premiepensionen. I Pensionsmyndighetens årliga "Orange rapport - Pensions-systemets årsredovisning" redovisas årligen utvecklingen av den allmänna inkomstpensionen. I Kommunernas och Landstingens årliga räkenskapssammandrag redovisas en del av dess pensionsåtaganden som ansvarsförbindelser utanför balansräkningen.

Pensionsskuldens utveckling i Sverige 2012–2017

I de ordinarie Finansräkenskaperna redovisas dels skulden i de avtalade tjänstepensionerna och premiepensionerna dels statens och kommunsektorns pensionsavsättningar i egen balansräkning. I tabellen nedan redovisas de olika sektorernas pensionsskuld i slutet av respektive år 2012–2017. Då det är en viss eftersläpning av de slutligt fastställda pensionsrätterna kan de redovisade nivåerna komma att ändras något framöver.

Pensionsskuld per institutionell sektor i Finansräkenskaperna vid utgången av respektive år Miljarder kronor

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
S11 Icke-finansiella bolag	58	61	64	67	70	73
S12 Finansiella bolag	2 066	2 231	2 682	2 801	3 152	3 452
Tjänstepensioner	1 563	1 597	1 891	1 928	2 156	2 304
Premiepensioner i fonder	503	634	791	873	996	1 148
S13 Offentlig förvaltning	285	309	323	339	354	372
Staten	202	209	216	222	227	235
Kommunal sektor	74	90	95	102	108	116
Sociala trygghetsfonder	9	10	13	15	19	21
S1 Totala ekonomin	2 409	2 601	3 069	3 207	3 576	3 897

Källa: Finansräkenskaperna

Den största delen av pensionsskulden enligt Finansräkenskaperna ligger i den finansiella bolagssektorn där även premiepensionsfonderna ingår. I den offentliga förvaltningen redovisas statens, kommunernas och landstingens pensionsavsättningar till dess nuvarande och tidigare anställda samt pensionärernas flytt av medel från premiepensionsfonder till traditionell förvaltning inom pensionsmyndigheten i sektorn sociala trygghetsfonder.

Pensionsskuld enligt tilläggstabellen per institutionell sektor som inte ingår i Finansräkenskaperna Miljarder kronor

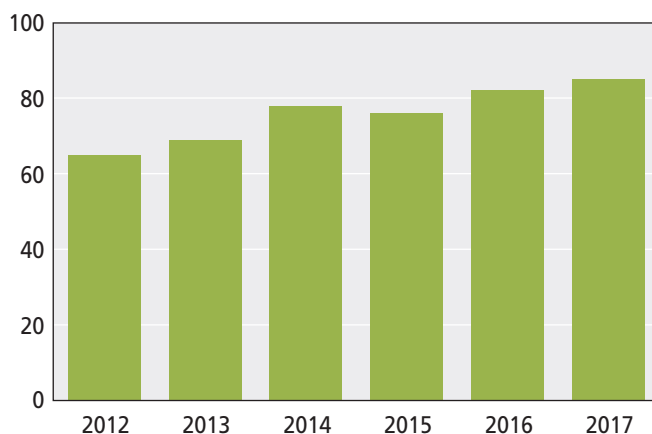
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
S1313 Kommuner och landsting (Kolumn G)	293	311	299	289	277	268
S1314 Sociala trygghetsfonder (Kolumn H)	7 948	8 049	8 131	8 491	8 871	9 101
S1313+S1314 Kommuner, landsting och sociala trygghetsfonder	8 241	8 360	8 430	8 780	9 148	9 369

Källa: tabell pensionsrätter (nationalräkenskaperna)

Den största delen av den svenska pensionsskulden avser den allmänna inkomstpensionen. I tilläggstabellen redovisas den allmänna pensionen i sektorn sociala trygghetsfonder. Underlaget till uppgifterna avseende primärkommunernas pensionsskuld redovisas i tabellen "borgensförbindelser och övriga ansvarsförbindelser" och ligger inte med i kommunernas ordinarie balansräkningar. Likaså landstingen redovisar sin pensionsskuld i tabellen "ansvarsförbindelser för landsting" som räknas med i tilläggstabellen men inte i dess ordinarie balansräkningar eller i Finansräkenskaperna. Uppgifterna för kommuner och landsting redovisas exklusive löneskatter.

Pensionsskuldens utestående värde i finansräkenskaperna

Procent av BNP

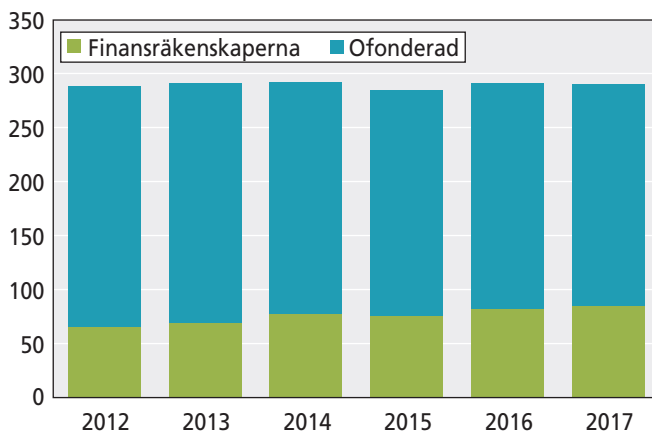
Källa: Finansräkenskaperna

Data t.o.m. 2017

Vid utgången av 2017 redovisades en pensionsskuld i Finansräkenskaperna som motsvarade 85 procent av BNP. Denna kvot har ökat för varje år sedan 2012 med undantag för 2015 då den minskade med 1,5 procentenheter.

Pensionsskuld i finansräkenskaperna samt tillägg av den ofonderade pensionsskulden

Procent av BNP

Källa: Finansräkenskaperna och tabell pensionsrätter

Data t.o.m. 2017

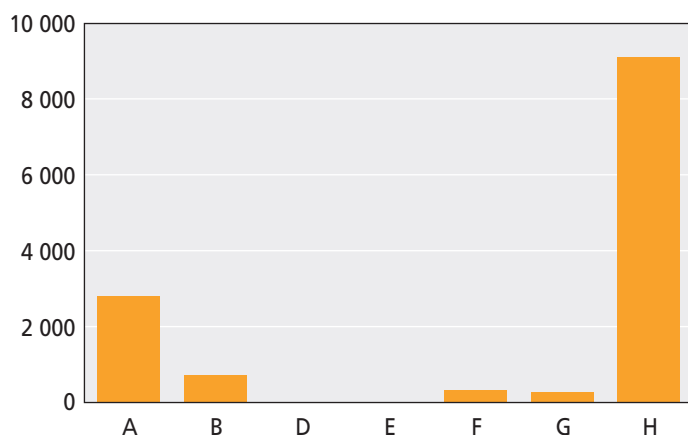
Vid utgången av 2017 uppgick den totala pensionsskulden i Sverige till 13 266 miljarder kronor varav 3 897 miljarder redovisas i de löpande Finansräkenskaperna och 9 369 miljarder endast redovisas i tilläggstabellen. Sammantaget motsvarar detta 290 procent av BNP för år 2017. I tilläggs-

tabellen redovisas pensionsrätterna enligt nedanstående kategorier av pensionssystem.

- A Privata fonderade avgiftsbestämda pensionssystem.
- B Privata fonderade förmånsbestämda pensionssystem.
- C Privata fonderade pensionssystem (A+B).
- D Offentliga fonderade avgiftsbestämda pensionssystem.
- E Offentliga fonderade förmånsbestämda pensionssystem för offentligt anställda som klassificeras till den finansiella företagssektorn.
- F Offentliga fonderade förmånsbestämda pensionssystem för offentligt anställda som klassificeras i sektorn offentlig förvaltning.
- G Offentliga icke-fonderade förmånsbestämda system för offentligt anställda som klassificeras i sektorn offentlig förvaltning.
- H Offentliga icke-fonderade pensionssystem inom sociala trygghetsfonder.

Fördelningen av värdet av den utgående skulden 2017 mellan de olika systemen visas i diagrammet nedan.

Pensionsrätter uppdelat efter pensionssystem vid utgången av 2017
Miljarder kronor

Källa: Finansräkenskaperna och tabell pensionsrätter

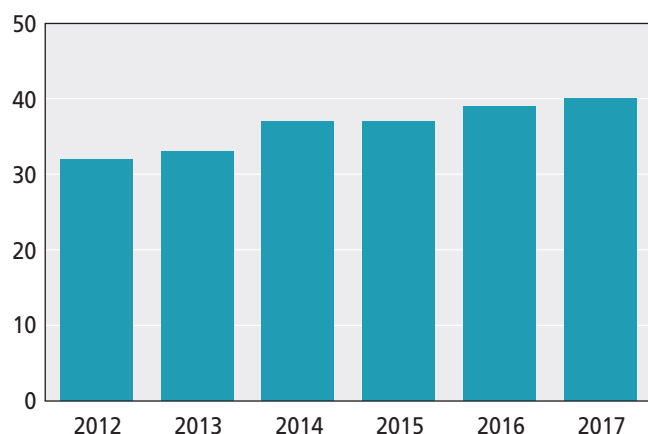
Diagrammet visar att kategori H, offentliga icke-fonderade pensionssystem inom sociala trygghetsfonder, där den allmänna inkomstpensionen redovisas, har den högsta skulden, 9 101 miljarder kronor följt av kategori A, det privata fonderade avgiftsbestämda pensionssystemet med en skuld på 2 793 miljarder kronor.

Finansiella tillgångar i pensionssystemen

I ett försök att mäta storleken av de finansiella tillgångarna som matchas mot den totala pensionsskulden har den totala fonderade pensionsskulden plus nettoförmögenheten i de sociala trygghetsfonderna summerats ihop. Sedan har denna andel beräknats för åren 2012 till 2017 i nedanstående diagram. De finansiella tillgångarnas andel av pensionsskulden

har ökat från 32 procent 2012 till 40 procent av den totala pensionsskulden vid utgången av 2017.

Finansiella tillgångar i pensionssystemet
Procent av skulden i pensionsrätter

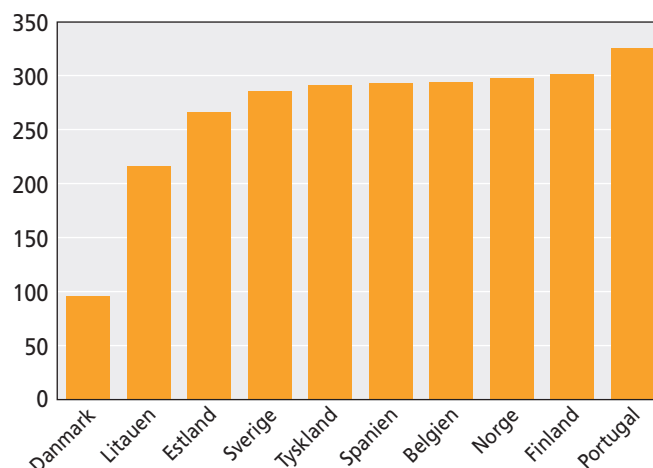
Källa: Finansräkenskaperna

Data t.o.m. 2017

Sveriges pensionsskuld i samma nivå som andra länder

I en jämförelse mellan ett antal europeiska länder visar det sig att de flesta länder har en beräknad pensionsskuld på runt 300 procent av BNP med undantag från Danmark som ligger lägst på skalan med en skuld på endast 96 procent av BNP. Portugal har den högsta nivån av de studerade länderna med en pensionsskuld på 325 procent av BNP vid utgången av 2015. Förklaringen till den låga redovisade totala pensionsskulden i Danmark är att Danmarks "folkepension" inte ingår i siffrorna över pensionsskulden då "folkepension" karakteriseras som socialt bistånd och inte social trygghet. Vidare krävs inga inbetalningar i systemet för att erhålla utbetalningar av "folkepension". En ytterligare orsak till den relativt låga pensionsskulden i Danmark är att en del av tjänstepensionerna i Danmark klassificeras som privata pensioner och ingår således inte i tilläggstabellen över pensioner.

Total pensionsskuld i olika länder 2015
Procent av BNP

Källa: Respektive lands statistikbyrå

Kontaktperson: Mattias Bågling, 010-479 45 27

Tidigare fördjupningsartiklar

Titel	Nummer	Sid
Privata företag allt vanligare inom vård, skola och omsorg.....	2018:3	9
Förändrad statistisk redovisning av public service.....	2018:3	12
Volymberäkningar för offentlig produktion	2018:3	14
Miljöräkenskaperna kopplar ihop ekonomi och miljö.....	2018:2	8
Miljöskatter i Sverige och internationellt.....	2018:2	11
Industriföretagens kostnader för minskad miljöpåverkan oförändrade	2018:2	14
Utsläpp från oljeprodukter minskar.....	2018:2	17
Input-Outputanalys som verktyg i miljöräkenskaperna.....	2018:2	19
Profilering i den ekonomiska statistiken	2018:1	8
Mot minskade skillnader mellan finansräkenskaperna och betalningsbalansen	2018:1	11
Digitalisering och makroekonomiska mått.....	2018:1	16
Bättre konsistens i säsongrensningen till följd av mindre turbulens i ekonomin.....	2017:4	8
Störst revideringar för gruv- och tillverkningsindustri samt övrig varuproduktion	2017:4	12
Forskning och utveckling - en svår fångad verksamhet.....	2017:4	16
BNP drygt 30 gånger så hög idag som år 1800	2017:3	8
Tandvårdskostnaden per capita ökade år 2015	2017:3	12
Minskad positiv bias i revideringarna av BNP	2017:3	15
Lönerna har utvecklats i samma takt som bärkraften	2017:2	7
Konjunktursvängningar och finansiellt sparande	2017:2	10
Hushållens disponibla inkomster i nationalräkenskaperna och i inkomst- och taxeringsregistret	2017:2	12
Effekter för hushållens ekonomi i statens budget för 2017	2017:1	8
Stora IKT-investeringar inom el- och fastighetsbranschen	2017:1	11
Multifaktorproduktivitet står för en tredjedel av tillväxten	2017:1	14
Bostadsbyggandet präglar utvecklingen i byggbranschen	2016:4	16
Ökad internationalisering i byggbranschen.....	2016:4	21
Vanligast med överskott inom ROT-branscher.....	2016:4	23
Billigare livsmedel i södra Sverige.....	2016:3	17
Ökad FoU genererar större intäkter från utlandet.....	2016:3	21
Utbildning och forskning anställer flest i det civila samhället.....	2016:3	24
Nationalförmögenheten ger en bättre bild av hushållens tillgångar	2016:2	16
Sänkt risknivå i hushållens sparande.....	2016:2	20
Ny dokumentation av nationalräkenskaperna	2016:2	23

ANSVARIG UTGIVARE

Elisabeth Hopkins

FRÅGOR OM INNEHÅLLET I DENNA PUBLIKATION

Maria Schoultz, redaktör	010-479 40 74
Mattias Bågling	010-479 45 27
Frida Frånlund	010-479 58 25
Helena Kaplan	010-479 43 88
Felix Lennartsson	010-479 45 25
Jenny Lunneborg	010-479 44 42
Axel Purwin	010-479 58 01
Michael Wolf	010-479 45 63

GRAFISK FORM

Monica Andersson 010-479 43 62

Förfrågningar kan även göras via e-post: fornamn.efternamn@scb.se.